

EU peníze středním školám – projekt: Šablony na BiGy

Anotace:

Identifikátor materiálu: EU-OPVK-ICT2/3/1/1
Datum, období vytvoření: prosinec 2012
Vzdělávací oblast : Člověk a příroda
Vzdělávací obor, tematický okruh: Elektrický proud v kapalinách
Předmět: Fyzika

Anotace:

Prezentace slouží k procvičení učiva Vedení elektrického proudu v kapalinách, Faradayovy zákony elektrolýzy. Obsahuje úvodní shrnutí vztahů pro zákony elektrolýzy, úvodní příklad na procvičení výpočtu elektrochemického ekvivalentu látky a dvě řešené aplikační úlohy.

Autor: Mgr.Jitka Piskačová
Jazyk: český

Očekávaný výstup:

Studenti si osvojí správné postupy při řešení úloh s tematikou vedení elektrického proudu v kapalinách, včetně rozměrové zkoušky.

Speciální vzdělávací potřeby: žádné
Klíčová slova: elektrolýza, elektrochemický ekvivalent látky, Faradayův zákon elektrolýzy, Faradayova konstanta
Druh učebního materiálu: prezentace

Druh interaktivity: kombinace
Cílová skupina: student vyššího gymnázia
Stupeň a typ vzdělávání: gymnaziální vzdělávání
Věková skupina, ročník: 18 – 20 let, 3. – 4. ročník SŠ
Pomůcky: PC s připojením na internet, dataprojektor

Cvičení - zákony elektrolýzy

1. Faradayův zákon (elektrolýzy) :

Hmotnost m vyloučené látky při elektrolýze je přímo úměrná prošlému elektrickému náboji Q , konstantou úměrnosti je elektrochemický ekvivalent látky A

$$m = A \cdot Q$$

A ... elektrochemický ekvivalent látky je pro daný elektrolyt konstantní jeho hodnota udává, jaká hmotnost připadá na jednotkový náboj iontu

$$A = \frac{m_0}{q} = \frac{m_0}{z \cdot e} = \frac{m_u \cdot A_r}{z \cdot e} \quad \text{nebo} \quad A = \frac{m_0 \cdot N_A}{z \cdot e \cdot N_A} = \frac{M_m}{z \cdot F}$$

m_0 ... hmotnost 1 iontu

z ... mocenství iontu

$e = 1,6 \cdot 10^{-19}$ C ... velikost elementárního elektrického náboje

$m_u = 1,66 \cdot 10^{-27}$ kg ... atomová hmotnostní konstanta

A_r ... atomová relativní hmotnost prvku

$N_A = 1,6022 \cdot 10^{23}$ mol⁻¹ ...

Avogadrova konstanta

$F = 9,65 \cdot 10^4$ C.mol⁻¹ ...

Faradayova konstanta

1. Urči mocenství z a elektrochemický ekvivalent A

a) mědi v roztoku síranu měďnatého CuSO_4

periodická tabulka prvků

b) chlóru v roztoku kyseliny chlorovodíkové HCl

c) chromu v roztoku chromanu olovnatého PbCrO_4

d) stříbra v roztoku bromidu stříbrného AgBr ,

e) zinku v roztoku síranu zinečnatého ZnSO_4

1. Urči mocenství z a elektrochemický ekvivalent A

a) mědi v roztoku CuSO_4

$$z = 2$$

$$A_r(\text{Cu}) = 64$$

$$A = \frac{m_u \cdot A_r}{z \cdot e} = \frac{1,66 \cdot 10^{-27} \text{ kg} \cdot 64}{2 \cdot 1,6 \cdot 10^{-19} \text{ C}} = 3,32 \cdot 10^{-7} \frac{\text{kg}}{\text{C}}$$

nebo

$$A = \frac{M_m}{z \cdot F} = \frac{64 \cdot 10^{-3} \text{ kg} \cdot \text{mol}^{-1}}{2 \cdot 9,65 \cdot 10^4 \text{ C} \cdot \text{mol}^{-1}} = 3,32 \cdot 10^{-7} \frac{\text{kg}}{\text{C}}$$

b) chlóru v roztoku HCl

c) chromu v roztoku chromanu olovnatého PbCrO_4

d) stříbra v bromidu stříbrném AgBr ,

e) zinku v síranu zinečnatém ZnSO_4

periodická tabulka prvků

1. Urči mocenství z a elektrochemický ekvivalent A - řešení

a) mědi v roztoku CuSO_4

$$z = 2$$

$$A_r(\text{Cu}) = 64$$

$$A(\text{Cu}) = 3,32 \cdot 10^{-7} \text{ kg} \cdot \text{C}^{-1}$$

b) chlóru v roztoku HCl

$$z = 1$$

$$A_r(\text{Cl}) = 35$$

$$A(\text{Cl}) = 3,63 \cdot 10^{-7} \text{ kg} \cdot \text{C}^{-1}$$

c) chromu v roztoku chromanu olovnatého PbCrO_4

$$z = 6$$

$$A_r(\text{Cr}) = 52$$

$$A(\text{Cr}) = 8,99 \cdot 10^{-8} \text{ kg} \cdot \text{C}^{-1}$$

d) stříbra v bromidu stříbrném AgBr,

$$z = 1$$

$$A_r(\text{Ag}) = 108$$

$$A(\text{Ag}) = 1,12 \cdot 10^{-6} \text{ kg} \cdot \text{C}^{-1}$$

e) zinku v síranu zinečnatém ZnSO_4

$$z = 2$$

$$A(\text{Zn}) = 3,39 \cdot 10^{-7} \text{ kg} \cdot \text{C}^{-1}$$

$$A_r(\text{Zn}) = 65,39$$

2. Kovová lžíce se má elektrolyticky postříbřit tak, aby stříbrný povlak měl hmotnost 5 g. Elektrolytem obsahujícím jednomocné ionty stříbra protéká stálý elektrický proud 6 A. Jak dlouho bude pokovování probíhat?

2. Kovová lžíce se má elektrolyticky postříbřit tak, aby stříbrný povlak měl hmotnost 5 g. Elektrolytem obsahujícím jednomocné ionty stříbra protéká stálý elektrický proud 6 A. Jak dlouho bude pokovování probíhat?

Řešení:

$$m = 5 \cdot 10^{-3} \text{ kg}$$

$$m_u = 1,66 \cdot 10^{-27} \text{ kg}$$

$$I = 6 \text{ A}$$

$$e = 1,6 \cdot 10^{-19} \text{ C}$$

$$\text{Ar(Ag)} = 108, z = 1$$

Pro hmotnost m vyloučeného stříbra platí podle 1. Faradayova zákona elektrolýzy:

$$m = A \cdot Q = A \cdot I \cdot t \quad \text{kde } A \text{ je elektrochemický ekvivalent látky}$$

Pak:

$$t = \frac{m}{A \cdot I} = \frac{m}{\frac{m_u \cdot A_r}{z \cdot e} \cdot I} = \frac{m \cdot z \cdot e}{m_u \cdot A_r \cdot I}$$

Po dosazení:

$$t = \frac{5 \cdot 10^{-3} \text{ kg} \cdot 1 \cdot 1,6 \cdot 10^{-19} \text{ C}}{1,66 \cdot 10^{-27} \text{ kg} \cdot 108 \cdot 6 \text{ C} \cdot \text{s}^{-1}} \approx 744 \text{ s} = 12 \text{ min } 24 \text{ s}$$

Pokovování kovové lžíce bude probíhat přibližně 12,5 minuty.

3. Minimální rozměry olympijské medaile jsou: průměr 60 *mm* a výška 3 *mm*.

Zlatá medaile se vyrábí pozlacením s tím, že na medaili musí být vrstva zlata o hmotnosti minimálně 6 *g* . Předpokládejte, že pozlacení bude probíhat v roztoku bromidu zlatného.

Určete: a) minimální tloušťku zlaté vrstvy na medaili

b) proud, který lázní bude procházet, jestliže medaile má být pozlacena za méně než 10 minut.

Hustota zlata je 19290 *kg.m*⁻³ a jeho molární hmotnost je 197 *g.mol*⁻¹ .

Řešení:

a) Určení minimální tloušťky zlaté vrstvy o hmotnosti $m = 6 \text{ g} = 6 \cdot 10^{-3} \text{ kg}$ na medaili s rozměry $d = 60 \text{ mm} = 6 \cdot 10^{-2} \text{ m}$ a $v = 3 \text{ mm} = 3 \cdot 10^{-3} \text{ m}$, hustota zlata $\rho = 19\,290 \text{ kg} \cdot \text{m}^{-3}$.

Známe-li hustotu a hmotnost látky, můžeme určit její objem ze vztahu: $V = \frac{m}{\rho}$

Pokud si vrstvu zlata představíme jako válec s podstavou rovnou povrchu medaile S_p

$$S_p = 2\pi \cdot r^2 + 2\pi r \cdot v = 2\pi r(r + v)$$

a výškou rovnou tloušťce vrstvy zlata x , pak pro objem zlata platí:

$$V = S_p \cdot x = 2\pi r(r + v)x = \frac{m}{\rho}$$

Odtud pak vyjádříme tloušťku vrstvy x : $x = \frac{m}{2\pi r(r + v)\rho}$

Po dosazení:

$$x = \frac{6 \cdot 10^{-3} \text{ kg}}{2 \cdot 3,14 \cdot 3 \cdot 10^{-2} \text{ m} (3 \cdot 10^{-2} \text{ m} + 3 \cdot 10^{-3} \text{ m}) \cdot 19\,290 \text{ kg} \cdot \text{m}^{-3}} = 5 \cdot 10^{-5} \text{ m} = 50 \mu\text{m}$$

Řešení:

b) Určení proudu, který musí lázní protékat, má-li být vrstva zlata o hmotnosti $m = 6 \text{ g} = 6 \cdot 10^{-3} \text{ kg}$ na medaily vyloučena za dobu $t < 10 \text{ minut} = 600 \text{ s}$, když pozlacení bude probíhat v roztoku bromidu zlatného $\text{AuBr} \Rightarrow z = 1$, $M_m (\text{Au}) = 197 \cdot 10^{-3} \text{ kg} \cdot \text{mol}^{-1}$.

Podle 1. Faradayova zákona elektrolýzy je hmotnost m vyloučené látky přímo úměrná prošlému elektrickému náboji Q , konstanta úměrnosti je elektrochemický ekvivalent látky A .

$$m = A \cdot Q = A \cdot I \cdot t = \frac{M_m}{z \cdot F} \cdot I \cdot t$$

Odtud vyjádříme proud I :

$$I = \frac{m \cdot z \cdot F}{M_m \cdot t}$$

Po dosazení:

$$I > \frac{6 \cdot 10^{-3} \text{ kg} \cdot 1 \cdot 9,65 \cdot 10^4 \text{ C} \cdot \text{mol}^{-1}}{197 \cdot 10^{-3} \text{ kg} \cdot \text{mol}^{-1} \cdot 600 \text{ s}} = 4,898 \text{ C} \cdot \text{s}^{-1} \sim 4,9 \text{ A}$$

Použité zdroje:

LEPIL, Oldřich, Miroslava ŠIROKÁ a Milan BEDNAŘÍK.: Sbíрка úloh z fyziky pro SŠ. Praha: Prometheus, 2005. ISBN 978-80-7196-266-3.

<http://www.tabulka.cz/>, 3.12. 2012

http://www.jreichl.com/fyzika/vyuka/sbirky/priklady_2.pdf, 3.12.2012